JAR

DAGMAR STARÁ
Národní muzeum, Praha

TŘI PAMÁTKY PRAŽSKÉHO MALÍŘSKÉHO BRATRSTVA

Drei Denkmäler der Prager Malerbruderschaft

Časopis Národního muzea - Historické muzeum (Praha) CXXXIV, 1965, 1, 3-11 (separatum)

DAGMAR STARÁ

DREI DENKMÄLER DER PRAGER MALERBRUDERSCHAFT

Neben den schriftlichen Denkmälern der Prager Malerbruderschaft, die als älteste in Europa in der Mitte des 14. Jahrhunderts gegründet wurde, erhielten sich sehr wenige materielle Quellen in bezug auf diese Bruderschaft. Als solche können drei bisher unbekannte Denkmäler angesehen werden, und zwar zwei Siegelstempel und ein im Renaissancestil gehaltenes Trinkgefäß aus Zinn mit dem Innungszeichen der Prager Maler (siehe Anm. Nr. 1). Diese Gegenstände sind nicht nur interessante Belege ihrer Art, sondern haben auch beträchtliche Bedeutung für die Erkenntnis der Entwicklung und der Bildgestaltung des Innungszeichens der Prager Maler, denn sie erfassen in ihrer Gesamtheit alle seine Entwicklungsstadien.

Das Zeichen der Prager Maler auf dem Siegelstempel aus Zinn aus dem Jahre 1518 (Abb. Nr. 1) ist — abgesehen vom Fragment des im Jahre 1901 bei Reparaturarbeiten in der St. Salvatorkirche beim Kloster der Sl. Agnes in Prag — Na Františku — entdeckten, in Einzelheiten davon abweichenden bemalten Wappens aus dem 14. Jahrhundert — bei uns die älteste komplette erhaltene Abbildung dieses Innungszeichens. Im wesentlichen handelt es sich um ein heraldisches Schild mit drei kleineren Wappenschildern, das aller Wahrscheinlichkeit nach von der zweiten Hälfte des 14. Jahrhunderts bis in die zweite Hälfte des 16. Jahrhunderts in Verwendung stand.

Die zweite Entwicklungsstufe des Innungszeichens der Prager Malerbruderschaft war bisher lediglich aus dem Text des Privilegiums Rudolfs II. aus dem Jahre 1595 bekannt, worin dieser Stand eine Aufbesserung erfuhr. Das beschriebene Schild mit seinen drei kleineren Schildern, mit einem Helm, Decken und der Gestalt einer Mohrin im Wappenkleinod findet sich eingeritzt in einem Trinkgefäß aus Zinn aus dem Jahre 1599. Dieses im Renaissancestil gehaltene Gefäß wurde wahrscheinlich von einem bisher unbekannten Meister mit den Initialen G V aus Litoměřice verfertigt (Abb. Nr. 3).

Die dritte Entwicklungsstufe des Malerinnungszeichens wird an dem chronologisch jüngsten Gegenstand der drei erwähnten Denkmäler festgehalten; es handelt sich um einen Siegelstempel aus Messing aus dem Jahre 1601 (Abb. Nr. 6), wo anstelle der Mohrin die mythologische Göttin Pallas Athene in altertümlicher Rüstung steht. Einen Beleg für dieses Entwicklungsstadium, zu dem der Hofmaler Rudolfs II., Bartholomeus Spranger, den Entwurf lieferte, bietet jetzt ein bisher unbekanntes Schreiben der Hamburger Malerinnung an die Prager Meister aus dem Jahre 1609. Dieses Schreiben wurde noch zu Lebzeiten des Künstlers verfaßt, während man bisher auf die Autorenschaft Sprangers lediglich aus einer in dem erst im Jahre 1644, also 33 Jahre nach dem Tode des Künstlers, eingetragenen Erwähnung im Manuale der Prager Malersatzung geschlossen hatte.

Deutsch von Alfons Hubala

Pečetidlo pražského malířského bratrstva, cínové, z r. 1518. Archiv NM, i. č. 818. Foto Petr Hodan.

DAGMAR STARÁ
Národní muzeum - Historické muzeum, Praha

TŘI PAMÁTKY PRAŽSKÉHO MALÍŘSKÉHO BRATRSTVA

Památky pražského malířského bratrstva tvoří zajímavý soubor pramenů, důležitých pro poznání života jednoho z nejstarších malířských bratrstev v Evropě vůbec, jehož založení spadá do poloviny 14. století. Kromě písemných památek, z nichž některé byly již v poslední čtvrti minulého a v prvých desetiletích našeho století uveřejněny, dochovalo se pouze velmi málo hmotných pramenů se vztahem k pražskému malířskému bratrstvu. Za takové lze považovat tři dosud neznámé památky, totiž dvě pečetidla malířská a renesanční cínovou holbu se znakem pražských malířů.[1])

Tyto předměty jsou nejen zajímavými doklady svého druhu, ale jsou i značně

[1]) Pouze fotografie holby s podtitulem: „Korbel cechu pražských malířů, renesanční, cínový, s alegorickými postavami planet. Praha, 1595" je uvedena v publikaci Em. P o c h e h o, Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze. K 70. výročí založení ústavu, Praha 1955, vyobr. 170.

důležité pro poznání vývoje a obrazného ztvárnění znaku pražských malířů, neboť zachycují všechny tři jeho vývojové varianty. Obě pečetidla, jejichž původní existenci potvrzují zápisy v inventářích bratrstva, patřila Staroměstskému pořádku. Byla nalezena roku 1879 na zahradě domku Leopolda Honsy v jihočeských Netolicích a nálezce je bez udání bližších nálezových okolností věnoval téhož roku Českému museu v Praze;[2]) jsou uloženy v archívu Národního muzea. Toto uložení, rozdílné od umístění většiny dochovaných písemných památek, pravděpodobně způsobilo, že obě pečetidla unikla pozornosti badatelů zabývajících se dějinami pražského malířského bratrstva.

Starší cínové pečetidlo[3]) má na kruhové pečetící destičce průměru 3,7 cm heraldický štít, do něhož jsou vyhloubeny tři tvarově s hlavním štítem korespondující menší štíty. Nad štítem a po jeho stranách se vine páska s latinskou legendou, psanou gotickou minuskulí: SIGILLUM PICTORUM CIVITATIS PRAGAE. Na vrchní straně pečetící destičky je vyryto datum 1518.[4]) Držadlo pečetidla je ze stejného materiálu jako pečetící destička a je vysoké 2,2 cm. Je to pravděpodobně ono pečetidlo, o němž je prvá písemná zmínka v nejstarším seznamu inventáře bratrstva z 13. října 1600, pořízeném, když Jindřich Šafář převzal úřad staršího bratrstva od Šimona Podolského. Ve výčtu majetku bratrstva se tehdy mimo jiné uvádí „Cínová pečeť stará malířská".[5])

Znak pražských malířů na cínovém pečetidle je u nás jeho nejstarším zachovaným zobrazením, vedle fragmentu malovaného a v podrobnostech odlišného malířského erbu, který byl objeven roku 1901 při opravách v kostele sv. Salvátora v klášteře blahoslavené Anežky v Praze Na Františku. Tvar tam odhaleného štítu a písma odpovídá podle názoru Karla Chytila době okolo poloviny či nejpozději druhé polovině 14. století. Erb byl namalován červenou barvou na černé půdě a tři malé štítky byly bílé barvy.[6]) Podobu obou těchto právě zmíněných znaků — na pečetidle a v kostele sv. Salvátora — nelze považovat za typickou pouze pro pražské malíře, naopak jde v obou případech o erb v různých obměnách užívaný i malíři jiných evropských zemí. Za jedny z nejstarších toho druhu se považují malířský znak na okenní vitraji z roku 1350 ve freiburgském (Breisg.) dómě a další na pečetidle téhož cechu z druhé poloviny 14. století.[7])

Do kdy se užívalo malířského znaku zachyceného na cínovém pečetidle z roku 1518 a kdy byl přijat další jeho vývojový stupeň s klenotem erbovním a mouřenínkou, nebylo dosud zjištěno. Z archívních pramenů není k této proměně znám dosud žádný doklad. Podle názoru Karla Chytila, který se dějinami pražského malířského pořádku nejvíce zabýval, mohlo k této změně nejdříve dojít počátkem 15. století.[8]) Tato domněnka je však zcela neopodstatněná. Je vyvrácena již samotnou existencí cínového pečetidla s datem vzniku přibližně sto let mladším a rovněž i zmínkou v Soběslavských právech z doby okolo r. 1440, kde se ještě jako malířský znak uvádí jednoduchý štít se třemi menšími štíty.[9])

---

[2]) ČNM LIII, 1879, 439; Pokrok z 8. června 1879. — Současně s pečetidly malířského bratrstva věnoval dárce Českému museu pečetidlo tkalců z Netolic z roku 1557.

[3]) Archiv NM, l. č. 818.

[4]) Podle znění legendy pečetidla (bez rozlišení na Staré či Nové město) se dá soudit, že bylo pořízeno po 30. srpnu 1518, kdy došlo ke krátkému přechodnému sjednocení Starého a Nového města pražského.

[5]) R. Kuchynka, Manuál pražského pořádku malířského z let 1600—1656. PA XXVII, 1915, 24 ad. Při dalších odkazech na inventáře bratrstva je použito kromě originálu této stati. Originál Manuálu je uložen v archívu Národní galerie v Praze, AA 1209.

[6]) K. Chytil, O Junkerech pražských, Praha 1903, 25 ad.

[7]) A. Grenser, Zunft-Wappen, Frankfurt a. M. 1889, 59 ad.; F. Warnecke, Das Künstlerwappen, Berlin 1887.

[8]) K. Chytil, l. c. 25.

[9]) V. J. Sedlák, O počátcích erbů pražských cechů, Praha 1945, 20 ad.

Rytý znak pražského malířského bratrstva na cínové renesanční holbě z r. 1599. Foto J. Kouba.

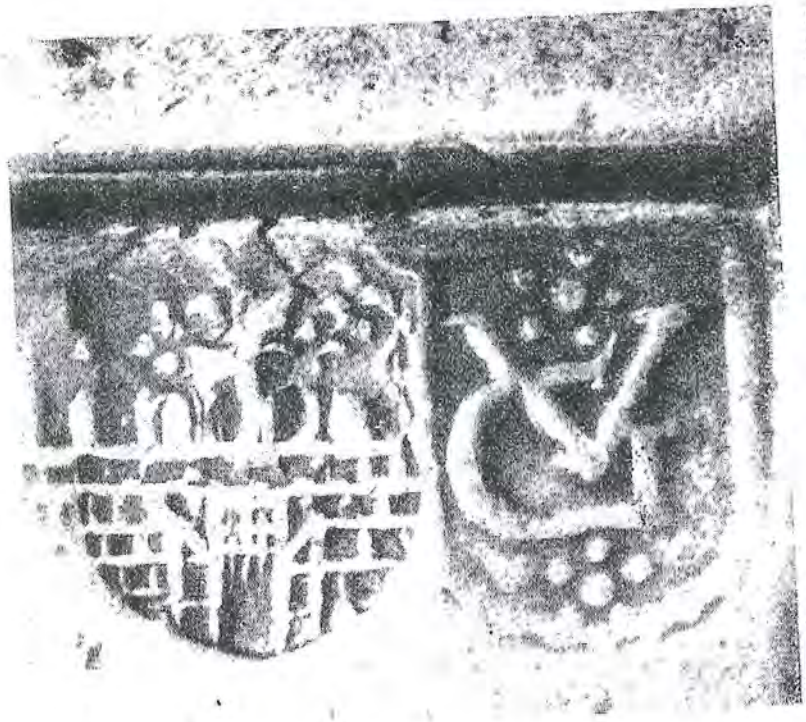

Značky na uchu cínové holby z r. 1599. Foto J. Kouba.

Přestože neznáme dosud žádný dobový otisk tohoto pečetidla, nelze pochybovat o jeho původnosti, neboť tvar heraldického štítu i menších štítů, užití pásky, typ písma a cifer odpovídá vyrytému datu 1518. V případě, že bychom přes všechna tato zjištění připustili nějaký nepatrný výkyv pro dobu vzniku pečetidla, byl by skutečně možný pouze směrem k 15. století. Podle běžně užívaných pravidel udávalo vyryté datum na pečetidle dobu jeho vzniku, popřípadě vzniku cechu nebo bratrstva, což je v tomto případě vyloučeno. Kdybychom i v protikladu k této zvyklosti považovali rok 1518 za konečný pro užívání cínového pečetidla a tím pravděpodobně i prvého vývojového stupně malířského znaku, získali bychom současně i nejčasnější vůbec možné datum pro počátek platnosti druhé vývojové varianty téhož znaku. Toto druhé stadium bylo dosud známo toliko podle slov privilegia Rudolfa II., vydaného v roce 1595, kterým se tento stupeň polepšuje. V privilegiu se píše, že malíři od starodávna[10]) užívali: „... jistého erbu, totiž štítu červené aneb rubínové a v něm tří malých štítkuov pozpodu jednoho a nad ním po stranách dvou bílé neb stříbrné barvy nad štítem kolčí helmu na něm přikrývadel neboližto fanfrnochův červenou nebo rubínovou a bílou nebo stříbrnou barvou z vobou stran doluov potažených visících, nad tím nade vším koruny zlaté královské starodávní vo třech špicech, z níž dva rohy Danyele zvířete a mezi týmiž rohy mouřenínka červeným rouchem voděná, ruce po zadu založené a hlavu pintou z levé strany bílé a z pravé strany červené barvy rozletělou obvázanou mající vyniká ..."[11]) Slova popisu téměř přesně odpovídají rytému vyobrazení malířského znaku na druhém ze tří nově objevených předmětů — na cínové rene-

[10]) V privilegiu Ludvíkově z roku 1523 ani v privilegiu Ferdinanda I. z r. 1564 se blíže o znaku malířského bratrstva nehovoří. V Rudolfově privilegiu z r. 1595, ač je obou těchto předchozích privilegií vzpomenuto, se nepřipomíná, že by některé z nich zasáhlo do vývoje znaku bratrstva. Slova „od starodávna", užitá v Rudolfově privilegiu, velmi neurčitě označují délku doby, od kdy byl znak používán.

[11]) Použito přepisu z díla K. Chytila, Malířstvo pražské XV. a XVI. věku, Praha 1906, 313. Originál privilegia je uložen v archivu NG, AA 1202.

sanční holbě uložené v pražském Uměleckoprůmyslovém muzeu.[12]) Použitý erb je rovněž, jako tomu bylo u prvého vývojového stadia; blízký malířským znakům užívaným ponejvíce v 16. století v jiných evropských zemích. Od ostatních se však odlišoval zejména figurkou mouřenínky; jinde byla klenotem znakovým sice rovněž nejčastěji ženská postava, ne však mouřenínka. Za podklad tohoto stupně malířského znaku byl pokládán erb rodu Rapoltensteinských, kterému je v mnohém blízký. Ke srovnání svádí i ta okolnost, že rod Rapoltensteinských měl zvláštní lenní funkci v říši římské; náležela mu ochrana a soudnictví nad vším potulným lidem jako např. nad hudebníky, herci, zpěváky apod. S konečnou platností však vztah malířského erbu a znaku rodu Rapoltensteinských nebyl dosud vyřešen.[13])

Renesanční cínová holba vedle toho, že je zajímavá pro nejstarší výtvarné zobrazení malířského znaku, je současně i vynikající konvářskou prací z konce 16. století. Holba vyšla z rukou blíže neznámého mistra, jehož jméno začínalo iniciálami G V. Na uchu holby jsou vyraženy dvě značky. Jedna z nich svým částečně porušeným znakem města, pravděpodobně Litoměřic, určuje cechovní příslušnost konvářského mistra k tamnímu cechu. V druhé značce, mistrovské, jsou iniciály G V. Nad nimi a pod nimi je vždy po jedné rozetě, vytvořené z pěti bodů. Holba je 22 cm vysoká a má plášť rozdělen devíti fasetami vyplněnými rytými alegorickými postavami. Vedle personifikace bohabojnosti stojí alegorické postavy stálic a planet: Luna, Merkur, Venuše, Slunce, Mars, Jupiter a Saturn. Tato tematika se v 16. a 17. století často objevuje ve výzdobě cínových předmětů. Jednotlivým alegorickým postavám sloužily pravděpodobně za vzor

[12]) Majetek Národní galerie — Uměleckoprůmyslové muzeum, i. č. 16 837. Holba byla zakoupena r. 1932 od obchodníka starožitnostmi J. Bělíka v Praze za 2 500 Kč. Pochází podle jeho sdělení z majetku Josefa Nostice ze zámku v Horkách nad J. (Tyto údaje byly mi dány k dispozici z katalogizačního lístku Uměleckoprůmyslového muzea v Praze.)

[13]) K. Chytil, O junkerech pražských. Praha 1903, 26 ad.

Holba cínová, renesanční, z r. 1599, se znakem pražského malířského bratrstva. UPM, Praha, i. č. 16 837. Foto J. Kouba.

německé grafické předlohy mezi umělci a řemeslníky rozšiřované. Rytí postav je dokonale provedeno: lehce a přesně, rovněž jako výzdoba ornamentální, pokrývající víko a dno nádoby.

Malířský znak umístěný na čelném místě holby je ústředním motivem její výzdoby; zdá se proto, že holba byla nejspíše majetkem malířského bratrstva, kterému znak náležel, anebo některého příslušníka bratrstva. Dle vyrytého data u znaku měla být holba zhotovena v roce 1599, avšak ve výčtu majetku bratrstva v roce 1600 ani později[14]) nenacházíme písemnou zmínku, že by byla patřívala k inventáři bratrstva. Knihy bratrstva pro časové období 1583 až 1599 chybí a tak nám nemohou být oporou zápisy, ve kterých by se o pořizování či získání holby pravděpodobně hovořilo. Lze spíše předpokládat, že holba byla osobním

[14]) V inventáři z r. 1608 se m. j. uvádějí sice 4 pinty, ale není pravděpodobné, že jde u některé z nich o totožnost s touto holbou.

Dno cínové renesanční holby z r. 1599. Foto J. Kouba.

majetkem některého ze zámožných mistrů. Iniciály vyryté po stranách znaku I S V A I ani A M L a pozdější I S S vyryté na víku se mně dosud nepodařilo vysvětlit ani s určitostí přisoudit jako iniciály některého z archivně doložených mistrů. Na cínové holbě, o jejíž pravosti není pochyby, je však jedna nejasnost. Vyrytý znak odpovídá totiž malířskému erbu užívanému do roku 1595, zatímco datum vyryté na holbě je o 4 roky mladší. Tuto nesrovnalost, která by mohla vzbudit určité podezření, lze vysvětlit dvěma možnostmi. Buď byla holba vyrobena do roku 1595 a datum 1599 vyryto o něco málo později, což se nezdá pravděpodobné. Nebo byla vyzdobena skutečně až roku 1599 a opožděné použití znaku mohlo být zaviněno tím, že holba byla vyrobena a snad i ryta v Litoměřicích a rytec ještě neznal císařem polepšený erb, nebo mu pro něj nebyla dostupná předloha.[15])

Pokusem o určení dosud neznámých konvářských značek z renesanční holby je zachycen pravděpodobně nový doklad litoměřického konvářství, o jehož tehdejší situaci jsou v literatuře minimální zmínky.[16]) Současně je tato holba novým důkazem, že i konvářské práce z našeho území z konce 16. století lze bez rozpaků srovnávat s předními díly evropské konvářské produkce.

Chronologicky nejmladší ze tří vzpomenutých předmětů pražských malířů je mosazné pečetidlo[17]) tvaru oválu postaveného na výšku. Na pečetící destičce je uprostřed znak, který odpovídá obrazu v privilegiu Rudolfa II. z roku 1595, kdy byl malířský znak císařem polepšen[18]) a kdy bylo povoleno jeho používání. Na místě mouřenínky je postava mythologické bohyně Pallas Atheny ve starodávné zbroji. Po obvodu mosazného pečetidla je latinský opis: SIGILLUM PICTORUM VETERIS PRAGAE. Na držadle je vyryto datum 1601 a v soupise inventáře bratrstva z roku 1608 je poprvé zmíněno jako „mosazná pečeť všeho pořádku".

Dosud se pouze ze zmínky ze dne 24. července 1644, uvedené v Manuálu pražského pořádku malířského při rozepři bratrstva s Andresem Niderlenderem dalo soudit, že návrh znaku provedl dvorní malíř Rudolfův Bartoloměj Spranger. Tato zpráva je sice z doby, kdy byl Sprangerův návrh ještě majetkem bratrstva,[19]) byla však zapsána až 33 let po smrti umělcově. V archivu Národního muzea je uloženo i několik archiválií souvisících s dějinami pražského malířského bratrstva. Mezi nimi i dosud opomenutý list cechu malířů z Hamburgu, psaný 19. září 1609,[20]) tedy ještě za života Bartoloměje Sprangera. V listě žádají hamburgští mistři pražské starší o zaslání kopie Rudolfova privilegia s erbem, jehož navrhovatelem, jak z listu patrno, byl Bartoloměj Spranger. Erb byl do Rudolfova privilegia z roku 1595 dodatečně, podle Sprangerova návrhu, domalován až roku 1631 malířem Jiřím Gabrielem Meyerem a za tuto práci mu bylo bratrstvem zaplaceno.[21])

---

[15]) Dokladem toho, že nebylo nutné používat nového znaku ihned po polepšení starého erbu, je pořízení mosazného pečetidla 6 let po polepšení znaku pražského malířského bratrstva.

[16]) Dosud nejobsažnější zpráva o litoměřickém konvářství je obsažena v díle F. T i s c h e r, Böhmisches Zinn, Lipsko 1928, 144—147. Značka ani mistr z naší holby zde není uveden.

[17]) Archiv NM, i. č. 819; v. 4 cm, š. 3,7 cm, v. držadla 1,9 cm. Otisk tohoto pečetidla je na kvitanci bratrstva z r. 1659 týkající se oltáře sv. Lukáše; archiv NG, AA 1220.

[18]) Adam Linhart z Neuenberku prosí listem z r. 1595 za podporování žádosti Staroměstského bratrstva o znak Natanaele Hloška, úředníka císařské kanceláře; archiv NG, AA 1218b.

[19]) R. K u c h y n k a, l. c. 26. V inventáři z r. 1653 není Sprangerův návrh [olejomalba] již uváděn. V letech 1817—1858 byl majetkem Společnosti vlasteneckých přátel umění. R. 1858 byl prodán pražskému knihkupci Václavu Dimerovi. Od té doby je návrh nezvěstný.

[20]) Za přepis dopisu děkuji dr. Aleši Chalupovi. Koncept odpovědi pražského bratrstva z 24. října 1609 je uložen v archivu NG, AA 1218b/80. O kopii privilegia žádal pražské bratrstvo rovněž cech malířů z Lübecku, archiv NG, 1218b/81.

[21]) R. K u c h y n k a, l. c. 26.

Pečetidlo pražského malířského bratrstva, mosazné, z r. 1631. Archiv NM, i. č. 819. Foto Petr Hodan.

Pečetidlo s druhým vývojovým stupněm malířského znaku, které by chronologicky patřilo mezi cínové a mosazné pečetidlo, snad ani neexistovalo. Není o něm zmínka v inventáři z roku 1600 ani později. Starší seznamy inventáře právě pro dobu jeho předpokládané platnosti se nám nezachovaly. Pravděpodobně se až do roku 1601 používalo starého cínového pečetidla. Po změně cechovního znaku nebylo totiž nutné okamžitě pořizovat nové pečetidlo, ale docházelo k tomu někdy až po více letech, což i u malířského bratrstva je doloženo pořízením mosazného pečetidla v roce 1601, tj. teprve 6 let po polepšení znaku. Protože období platnosti druhého vývojového stadia malířského znaku bylo pravděpodobně časovým rozmezím velmi krátké (nejspíše od poloviny 16. stol. až do roku 1595) a protože si bratrstvo nedlouho před přijetím druhého stupně znaku pořídilo cínové pečetidlo, nespěchali jistě šetrní mistři s obstarání nového typáře.[22]) Je pravděpodobné, že v opačném případě by v inventáři

---

[22]) Další příčinou mohlo být i to, k čemu svádí okolnost, že v žádném z privilegií předcházejících Rudolfovu není zmínka o udělení znaku. Totiž, že druhé vývojové stadium znaku nebylo pražským malířům uděleno, ale že si je samovolně začali užívat. Tuto domněnku podporuje ještě ta skutečnost, že tento stupeň znaku nemáme doložen na žádném oficiálním předmětu, ani listině bratrstva, pouze na cínové holbě. Snad byl tedy uplatňován pouze při neúředním styku.

z roku 1600 bylo poznamenáno vedle starého cínového pečetidla i další, mladší a toho by se jistě spíše užívalo do zhotovení nového pečetidla se znakem polepšeným v roce 1595.[23])

Závěrem je třeba shrnout, že tři uvedené předměty dokládají nejstarší dosud známé použití znaku pražských malířů a zachycují chronologicky všechny tři jeho vývojové proměny. Nejstarší zaznamenané stadium bylo v užívání od poloviny 14. století a to nejméně do roku 1518, spíše však do druhé poloviny 16. století. Druhý vývojový stupeň znaku měl být v platnosti, podle privilegia Rudolfa II., až do roku 1595, je však doložen pouze na renesanční holbě. Obě dvě tato vývojová stadia jsou paralelami znaků používaných malířskými bratrstvy v jiných evropských zemích. Třetí vývojová proměna erbu, užívaná od doby Rudolfova privilegia, byla po stránce umělecké nejosobitějším provedením znaku a vzbudila zájem i u zahraničních cechů.

Panu dr. Václavu Ryneši, pracovníku archivu Národní galerie, děkuji za nevšední ochotu a mnohá cenná upozornění, která mně poskytl k mé práci.

---

[23]) Pražské bratrstvo malířské mělo v 18. století ještě další pečetidlo, dnes nezvěstné, jehož otisk se zachoval na smlouvě z r. 1730, uzavřené mezi Staroměstským malířským bratrstvem a sklenáři ohledně příspěvku na oltář sv. Lukáše. Bylo to pečetidlo kruhové, s heraldickým štítem se třemi menšími štíty. Nad štítem byla korunka a po obvodu pečetidla latinský opis: Sigillum Par Pict Antiquae Urb Prag. Archiv NG, AA 1219/11.

DAGMAR STARÁ

DREI DENKMÄLER DER PRAGER MALERBRUDERSCHAFT

Neben den schriftlichen Denkmälern der Prager Malerbruderschaft, die als älteste in Europa in der Mitte des 14. Jahrhunderts gegründet wurde, erhielten sich sehr wenige materielle Quellen in bezug auf diese Bruderschaft. Als solche können drei bisher unbekannte Denkmäler angesehen werden, und zwar zwei Siegelstempel und ein im Renaissancestil gehaltenes Trinkgefäß aus Zinn mit dem Innungszeichen der Prager Maler (siehe Anm. Nr. 1). Diese Gegenstände sind nicht nur interessante Belege ihrer Art, sondern haben auch beträchtliche Bedeutung für die Erkenntnis der Entwicklung und der Bildgestaltung des Innungszeichens der Prager Maler, denn sie erfassen in ihrer Gesamtheit alle seine Entwicklungsstadien.

Das Zeichen der Prager Maler auf dem Siegelstempel aus Zinn aus dem Jahre 1518 (Abb. Nr. 1) ist — abgesehen vom Fragment des im Jahre 1901 bei Reparaturarbeiten in der St. Salvatorkirche beim Kloster der Sl. Agnes in Prag — Na Františku — entdeckten, in Einzelheiten davon abweichenden bemalten Wappens aus dem 14. Jahrhundert — bei uns die älteste komplette erhaltene Abbildung dieses Innungszeichens. Im wesentlichen handelt es sich um ein heraldisches Schild mit drei kleineren Wappenschildern, das aller Wahrscheinlichkeit nach von der zweiten Hälfte des 14. Jahrhunderts bis in die zweite Hälfte des 16. Jahrhunderts in Verwendung stand.

Die zweite Entwicklungsstufe des Innungszeichens der Prager Malerbruderschaft war bisher lediglich aus dem Text des Privilegiums Rudolfs II. aus dem Jahre 1595 bekannt, worin dieser Stand eine Aufbesserung erfuhr. Das beschriebene Schild mit seinen drei kleineren Schildern, mit einem Helm, Decken und der Gestalt einer Mohrin im Wappenkleinod findet sich eingeritzt in einem Trinkgefäß aus Zinn aus dem Jahre 1599. Dieses im Renaissancestil gehaltene Gefäß wurde wahrscheinlich von einem bisher unbekannten Meister mit den Initialen G V aus Litoměřice verfertigt (Abb. Nr. 3).

Die dritte Entwicklungsstufe des Malerinnungszeichens wird an dem chronologisch jüngsten Gegenstand der drei erwähnten Denkmäler festgehalten; es handelt sich um einen Siegelstempel aus Messing aus dem Jahre 1601 (Abb. Nr. 6), wo anstelle der Mohrin die mythologische Göttin Pallas Athene in altertümlicher Rüstung steht. Einen Beleg für dieses Entwicklungsstadium, zu dem der Hofmaler Rudolfs II., Bartholomeus Spranger, den Entwurf lieferte, bietet jetzt ein bisher unbekanntes Schreiben der Hamburger Malerinnung an die Prager Meister aus dem Jahre 1609. Dieses Schreiben wurde noch zu Lebzeiten des Künstlers verfaßt, während man bisher auf die Autorenschaft Sprangers lediglich aus einer in dem erst im Jahre 1644, also 33 Jahre nach dem Tode des Künstlers, eingetragenen Erwähnung im Manuale der Prager Malersatzung geschlossen hatte.

Deutsch von Alfons Hubala